

Iránytű Intézet rövid elemzés

2012.04.11.

Dilemmák előtt az LMP – Lehet más a politika a népszavazási kudarc után?

A Lehet Más a Politika az utóbbi időszakban számos kihívással szembesült, amelyek azonban nem új keletűek: a párt karakterét, politikai alapvetését, szerkezetét és belső viszonyait, valamint a pártvezetésben, a tagságban és a szavazótáborban meglévő törésvonalakat figyelembe véve mindvégig – hol látenszen, hol nyíltan – végigvonultak a LMP politikai tevékenységén. Az LMP releváns politikai erővé válása óta több fontos kérdésre adandó válasszal is adós maradt. E kérdések szorosan érintik a párt önmeghatározásának, illetve a politikai palettán való pozícionálásának a problémakörét, továbbá a politikai stratégia és a vezetési gyakorlat területét. Az LMP népszavazási kezdeményezése, illetve annak kimenetele számos aspektusból jó vonatkoztatási pontként szolgálhat a pártot érintő legfajsúlyosabb témák tárgyalásakor.

A magyar politikai kultúrára jellemzően a konszenzusorientáltság hiánya, a parlamenti erőviszonyokból fakadóan az ellenzéki erő relatív gyengesége és korlátozott mozgástere, továbbá a szavazótábor mobilizálásának és új választói csoportok megszólításának igénye arra ösztönözték az LMP-t, hogy a közvetlen demokrácia eszközével éljen. A népszavazás kezdeményezői előtt minden bizonnyal a Fideszhez köthető 2008-as úgynevezett szociális népszavazás példája is ott lebegett, vagyis annak célja, hogy egy érvényes és eredményes népszavazás (melynek feltételei a korábbi évek gyakorlatához képest szigorításra kerültek) esetén a szavazópolgárok a feltett kérdésekre adandó válaszokon túl magáról a kormányzás minőségéről, a kormány általános politikai irányvonaláról is verdiktet mondjanak. Egy efféle sikerre vitt kezdeményezésből nagy politikai tőkét kovácsolhatott volna az LMP, még akkor is, ha ezzel a lépéssel szükségképpen szorosabbra fűzte volna kapcsolatát a többi – a kezdeményezést aktívan támogató – ellenzéki erővel, illetve az így elért eredmény csak áttételesen és

mérsékeltlen csapódott volna le a párt társadalmi támogatottságában. E pozitív forgatókönyv helyett a tervbe vett referendum már az aláírásgyűjtés stációjában elbukott (a kötelező elrendeléshez szükséges 200 ezer érvényes aláírás helyett csak 160 ezer aláírás gyűlt össze), noha az LMP – szervezeti kiépítettségéhez mérten – így is meglepően jól teljesített. Ehhez a teljesítményhez ugyanakkor az önkénteseken túl a fizetett aktivisták tevékenysége, valamint a baloldali pártok részéről jelentkező, retorikailag határozottabb (a tényleges technikai hozzájárulás tekintetében visszafogott) támogatás is közrejátszott, nem beszélve a Kúria által is jogszerűtlennek minősített motiváló eszközöktől és alkalmazott metódusoktól. A kudarc hatására a köztereket és aluljárókat ideiglenesen „visszafoglaló” LMP-nek ismét ólomsúlyú dilemmákkal kell szembenéznie. E körben említhetjük a hatékony politikai stratégia megformálásának kérdését és az ezzel összefüggő szövetséges-keresést, a pártvezetési gyakorlat hatékonyságának és a pártszervezet kiépítettségének problematikáját, a periodikusan újra felbukkanó belső törésvonalak leküzdésének dilemmáját, továbbá az értékelvű politizálás kritériumait rendre felülíró politikai realitásokat, és az ebből adódó politikailag racionális cselekvést.

A zöld pártok körében népszerű „bázisdemokrácia-modell” részleges adaptációja a pártvezetés területén alacsony határfokú közös stratégia-alkotást és politikai irányvonal-kijelölési gyakorlatot hozott magával. A centrális döntéshozatalban érvényesülő „belső” demokrácia túldimenzionálása azonban gyakran a politikai hatékonyság és az egységes kommunikáció gátja lehet. Ez a tétel különösen igaz akkor, ha a párt központi politikaformáló testületében egymástól hangsúlyosan eltérő vélemények és megoldási javaslatok kapnak hangot. A döntéshozatal ekképpen rendkívül körülményessé válik, a kisebbségi álláspontot képviselők pedig megbonthatják a párt belső egységét. Ennek veszélye fokozottan fennáll azokban a kérdéskörökben, amelyekben a meghatározó, hosszú távú stratégiai döntések kerülnek előtérbe, hiszen e területeken – már csak a döntés tétje miatt is – általában kisebb kompromisszumkészség fedezhető fel. 2011 végén, 2012 elején a párton belüli politikai ellentétekből és a szervezeti struktúrából, döntéshozatali mechanizmusból eredő feszültségek markánsan kiütöztek az LMP-ben (pl. Kaufer Virág mandátumról való lemondása, Scheiring Gábor nyilatkozatai az LMP-n belül uralkodó káoszról, Schiffer András frakcióvezetői pozíciótól való visszavonulása és tervezett háttérbe vonulása). A korábbi gyakorlatban rejlő veszélyeket és centrifugális tendenciákat felismerve az

utóbbi időben történtek előremutató lépések, ám mindezek mellett az LMP szervezeti struktúráját tekintve továbbra is meglehetősen decentralizáltak mondható, ami az egységes politikai irányvonal és kommunikációs stratégia vonatkozásában rendre diszfunkciókat generál.

A Lehet Más a Politika legnagyobb dilemmáját továbbra is az önálló, alternatív és részben elitellenes politikai arculat megőrzése, ugyanakkor a jelenlegi kormánnyal szembeni taktikai szövetséges-keresés közötti egyensúlyozás adja. Az alapvetően liberális, globalizáció-kritikus (időnként globalizáció-ellenes hangot megütő), zöld fordulatban gondolkodó párt – társadalmi támogatottságánál fogva – nem remélheti, hogy egymaga kormányképes alternatívát tud nyújtani (amit szavazóbázisa is érzékel, ezért komoly nyomás nehezedik a párt stratégiájának kidolgozóira), ugyanakkor politikai szempontból a „nyitási” lehetőségei erősen korlátozottak. Egy ilyen lépés ugyanis aláásná a párt hitelességét, s esetlegesen ugyanabba a „mederbe” kényszerítené az LMP-t, melyben egykor az SZDSZ próbált egyre sikertelenebbül „navigálni”. Az „önjáró” LMP-t preferáló Schiffer András többek között éppen e nem elhanyagolható tényező miatt konfrontálódott korábban a vezető pártstratégákkal. Az új frakcióvezető, Jávor Benedek hangsúlyeltolódásokkal ugyan, de alapvetően továbbra is az LMP-től megszokott távolságtartással közelít a baloldali parlamenti ellenzék pártjaihoz. Jól láthatóan a korábbi dilemmák és a politikai „koordináta-rendszerben” való helykeresés problematikája jelenleg is kísérti az LMP-t.

A kormány egyes intézkedései, a kormánypárti többség kompromisszumokra törekvő tárgyalási szándékot nélkülöző magatartása, több alkalommal „közös platformra” kényszerítette az ellenzéki pártokat, bár a tényleges együttműködés lehetősége egyes technikai jellegű kérdéseket leszámítva – a mély ellentétek miatt – mindvégig minimális volt. Az LMP-s Karácsony Gergely „technikai koalíciós” javaslatát már a felvetés pillanatában elutasították a potenciális partnerek, bár az MSZP (később a DK hangsúlyosabban) gyakran érvelt egy „demokratikus ellenzék” tömörítő politikai együttműködés szükségessége mellett (utóbbi a kormányzó Fidesz-KDNP és az általuk szélsőségesnek és antidemokratikusnak minősített Jobbik ellen irányult volna). Az ellenzéki összefogás ötlete már kezdetektől „halva született” volt, valójában egy széleskörű együttműködés (a látszólag racionális érvek ellenére) egyik ellenzéki pártnak sem állt érdekében, a szűkebb alkalmi szövetségek pedig az identitásukat, helyüket

kereső politikai szereplők számára jelentett volna komoly kockázatot, ami a hagyományos „bal-jobb” pártpolitikai logikán alapuló skálába való besorolással együtt járó arculatvesztést, a valódi alternatíva ígéretének elenyészését jelentette volna.

Ezen az ambivalens állapoton lendíthette volna át a pártot egy sikeres népszavazási akció. Az LMP által elindított népszavazási kísérlet sok szempontból a kormányzati ciklus egyik legkomolyabb és legambiciózusabb ellenzéki kezdeményezése volt. Az kezdetektől fogva világos volt, hogy a tét óriási, amit a lehetséges buktatók (OVB hitelesít, aláírásgyűjtési szakasz, parlamenti döntés, fellebbezés esetén alkotmánybírósági döntés, érvényességi és eredményességi kritériumoknak való megfelelés) és a párt szervezeti potenciálja (országos lefedettség, vidéki pártszervezetek, aktivisták száma, stb.) körüli kérdőjelek csak fokoztak. A bukás után ismét időszerűvé vált egy, a párton belüli konstruktív önvizsgálat. A kezdeményezés sikertelenségének okai viszonylag jól meghatározhatók, a megfelelő politikai és szervezetépítési következtetések levonása már más kérdés. E ponton továbbra is mély ellentétek húzódnak a követendő irányvonal, a sokat hangsúlyozott önálló politizálás és a politikai realitások által megkívánt szövetségi politika között. Utóbbi esetleges negatív hozadékaról már esett szó. Magát a szövetség-építés lehetőségét azonban számos más – a politikai racionalitást, az értékvezérelt döntést és az érdekkalkulációt egyaránt érintő – tényező alapvetően befolyásolja. Az egyik ilyen, az együttműködést megnehezítő tényező az ellenzéki erők közti mély törésvonalak problémája, melyek az ideológiai dimenzió mellett a szakpolitikai alternatívákat, valamint a hitelesség kérdését is érintik.

Az LMP számára ellenzéki erőként és a Jobbiktól való racionális távolságtartás okán csak a „baloldalon” kínálkozik mozgástér, ám az MSZP korábbi ciklusokban nyújtott kormányzati teljesítményének következményeként és a Gyurcsány-féle terhes örökség miatt (melytől az MSZP a Demokratikus Koalíció önállósodásával sem volt képes morális értelemben teljesen szakítani, s amit jól mutat Mesterházy Attila legutóbbi, az MSZP tisztújító konferenciáján elmondott beszéde is) itt is korlátozottak a lehetőségei, ráadásul egy efféle tartós szövetséggel a párt esetleges későbbi jobboldali koalícióképessége is erodálódhat. Ezt az LMP politikai stratégiái is felismerték, amikor csupán az ad-hoc ügyek mentén való laza szövetség és a „technikai koalíció” gondolatával álltak elő. A parlamenten kívüli erőkkel (civil szervezetek, politikai mozgalmak, értelmiségi holdudvar, stb.) történő összefogást némiképp nehezíti, hogy az

elmúlt időszakban a kormánnyal szembeni ellenszenv és az egyes kormányzati intézkedésekből fakadó elégedetlenség néhány új, képlékeny mozgalmi jellegű formációt is életre hívott. Ezek ugyan megfelelő infrastruktúra, szilárd társadalmi bázis és szükséges anyagi (és szellemi) erőforrások nélkül aligha lehetnek sikeresek vagy hosszú életűek, ugyanakkor a politikai elittel szembeni bizalmatlanságot, a fennálló pártstruktúrából való kiábrándultságot és a baloldali alternatíva iránti igényt megragadva, egy radikálisan új politikai csapásirány ígéréssel kihívást támaszthatnak az LMP számára. Az ökopárti zöld-liberális gondolattal és a posztmaterialis értékrendet visszatükröző programmal a magyar társadalom csupán egy szűk rétegét lehet megfogni, ráadásul ez a választói csoport is számos tekintetben heterogén. Az LMP a megfogalmazott (oktatásügyi és munkaügyi) népszavazási kérdésekkel ezen a választói törzsbázison próbált meg átnyúlni, s új választói csoportokat megszólítani (elsősorban a hagyományosan baloldali gondolkodású polgárok körében). Ez a taktika a kezdeményezés sikertelensége és az MSZP-tábor utóbbi időben megtapasztalt relatív konszolidációja ellenére hosszú távon akár pozitív kicsengésű is lehet, bár ez egy soktényezős politikai játszma, s a realitások jelenleg nem ezt sugallják. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül az a tényező – amire már több korábbi elemzés is felhívta a figyelmet –, miszerint az LMP több fontos területi /demográfiai csoportban is átvette az MSZP korábbi pozícióját. (Fordulat a baloldalon: erősödő LMP, gyengülő MSZP: <http://www.szazadveg.hu/kutatas/archivum/kozvelemenykutatas/fordulat-a-baloldalon-erosodo-lmp-gyengulo-mszp-354.html>)

Az Magyar Szocialista Párt és a Demokratikus Koalíció részéről történtek erőfeszítések egy – a „demokratikus ellenzék” tömörítő közös platform összekovácsolására. Mindkét baloldali párt szélesebb és politikailag „színesebb” összefogásban gondolkodik, mindamelllett, hogy bizonyos értelemben magának vindikálja az esetlegesen összeálló ellenzéki blokk vezetésének (de legalábbis stratégiaalkotásának) primer elemeit. Az MSZP ezt társadalmi támogatottsága okán, „az ellenzék vezető erejeként” teszi, a DK pedig a volt kormányfő, Gyurcsány Ferenc (mint a szemükben hiteles, programadó politikai vezéralak) útmutatásának megfelelően. Az MSZP elnöke, Mesterházy Attila az elmúlt hetekben több alkalommal is (legutóbb az államfőjelöléssel összefüggésben) használta a „szocialista-liberális-zöld” megjelöléseket (utalva az MSZP, a DK és az LMP kívánatos együttműködésére), ami egy tudatos stratégia része, egy újabb erőteljes nyitási kísérlet a baloldal többi pártja felé. Ez az ideológiai és értékorientált

kategóriahármas egyúttal üzenetértékű is: kifejezi, hogy a baloldalon is meglevő, olykor kiélezett versengés mellett a programalkotásnál és a választók megszólításánál érdemes lehet e szereposztás mentén differenciálni a célba juttatandó üzeneteket a hatékonyabb kooperáció érdekében. A következő országgyűlési választásokon – többek közt az új választási szisztémának is köszönhetően – a korábbinál jóval koordináltabb ellenzéki együttműködésre lehet szükség, ami a szavazatmaximalizálás céljának megfelelően felerősítheti a párhuzamos, specializált választási programalkotás irányába mutató tendenciákat. Tehát a Mesterházy által felvázolt stratégia lehet a választási koalíciós olajfa felé vezető út egyik mérföldköve, amivel minimalizálni kívánják az elveszett szavazatok számát és maximalizálni a megszerezhető voksokat.

Az LMP a népszavazási kezdeményezés kudarcát után retorikai utóvédharcot folytat, hangsúlyozva, hogy a kormánynak „erkölcsi kötelessége” a 160 ezer összegyűjtött aláírás után a referendum kiírása. A kormányoldal természetesen mindaddig elzárkózott ettől, illetve kommunikációs ellentámadásba lendült, s az ellenzéki kezdeményezés kudarcában saját politikájának társadalom általi visszaigazolását vélte felfedezni. Ez a momentum is azt bizonyítja, hogy a népszavazási kezdeményezés kétélű politikai fegyver, mi több, az adott jogi szabályozási keretek és társadalmi-politikai viszonyok mellett meglehetősen merész vállalkozás. Az LMP-nek nem sikerült megugrania a léct, arra azonban jó alkalmat szolgáltatott a legutóbbi fiaskó, hogy felmérjék a pártszervezet állapotát, a tagság és a szimpatizánsi kör aktivitását és potenciális akciórádiuszát, illetve áttekintsék az eddigi stratégia helyességét és a lehetséges jövőbeni kitörési pontokat. A kormányzati ciklus félidejében egyébként is aktuális feladatnak kínálkozik a helyzetértékelés, a stratégiai célokhoz vezető eszközök és alternatív taktikai megfontolások felülvizsgálata. A megfelelő következtetések levonása, az egyre halaszthatatlanabbnak tűnő szervezeti reformok megtétele és a párt politikai karakterének esetleges kiterjesztő újradefiniálása (a rétegpárti szerepből való kitörés érdekében) mind az aktuális teendők és diszjunktív válaszlehetőségek körét gyarapítja.

Összegzésképpen elmondható, hogy az LMP politikai útelágazódáshoz érkezett, és ezúttal nehéz a választás. A kétharmados parlamenti támogatottsággal rendelkező kormányzat és a fragmentált ellenzéki oldal viszonyrendszere, a politikai racionalitás követelményei, valamint a párt által kimunkált és artikulált imázs esetleges irreverzibilis sérülése rendkívül nagy óvatosságra intik az LMP vezetőit. Azt azonban – a népszavazási

kezdeményezés kudarc ellenére is – konstatálhatjuk, hogy a passzivitás és a kivárás a párt számára kedvezőtlen fejleményeket ígér, míg az önálló kezdeményezések és a társadalmi relevanciával bíró, a választópolgárok szélesebb rétegeit érintő és foglalkoztató kérdések mentén történő politizálás idővel kellő politikai tőkét biztosíthat az LMP számára.

